

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/63913>

Please be advised that this information was generated on 2019-03-19 and may be subject to change.

OPVOEDING EN DELINQUENT GEDRAG BIJ JONGVOLWASSEN MANNEN

*Machteld Hoeve, Wilma Smeenk, Rolf Loeber, Magda Stouthamer-
Loeber, Peter van der Laan, Jan Gerris en Judith Semon Dubas**

In de loop der tijd is veel onderzoek gedaan naar de invloed van gezinsfactoren, 'family factors', op delinquent gedrag. Gezinsfactoren zijn allerlei opvoedings- en gezinskenmerken die mogelijk een relatie hebben met crimineel gedrag. Het bleek dat met name de volgende gezinsfactoren de kans op delinquent gedrag verhoogden: het ontbreken van warmte, weinig supervisie of ouderlijk toezicht, streng straffen, inconsistentie in de opvoeding, problemen bij de ouders en delinquent gedrag door gezinsleden (Bole e.a., 1998; Junger-Tas, 1996; Loeber en Dishion, 1983; Loeber en Stouthamer-Loeber, 1986; Wasserman en Seracini, 2001). De gezinsstructuur – gezinsgrootte of eenoudergezinnen, ook wel 'broken homes' genoemd – bleek niet of weinig van invloed te zijn op delinquent gedrag bij jongeren (Cuyvers en Van Praag, 1997; Loeber en Stouthamer-Loeber, 1986; Wasserman en Seracini, 2001).

ADOLESCENTEN VERSUS JONGVOLWASSENEN

Deze studies naar de invloed van gezinsfactoren op delinquent gedrag richtten zich op adolescenten en niet op jongvolwassenen. Zij analyseerden cross-sectionele associaties en korte termijneffecten in plaats van lange termijneffecten (bijvoorbeeld Aseltine, 1995; Farrington en Loeber, 1999; Fergusson en Horwood, 2002). In dit onderzoek beschouwen wij jongeren van ongeveer 11-18 jaar als adolescenten en die van 19-27 als jongvolwassenen. Het onderzoek naar het effect van gezinsfactoren op delinquent gedrag bij jongvolwassenen is van belang, omdat we kunnen aannemen dat de resultaten van dit onderzoek mogelijk verschillen van die van studies naar adolescenten. Deze veronderstelling is gebaseerd op de theorie van Moffitt (1993).

Haar onderscheid tussen twee typen delinquenten is van belang bij de ontwikkeling van delinquent gedrag. Zij stelde dat er twee soorten delinquenten bestaan. Life-course-persistent offenders (LCP) vertonen vanaf jonge leeftijd delinquent gedrag en gaan hiermee door tijdens de volwassenheid. Adolescence-limited offenders (AL) plegen uitsluitend tijdens de adolescentiefase delicten (Moffitt, 1993). Moffitt en Caspi (2001) veronderstelden dat aan het gedrag van deze groepen verschillende oorzaken ten grondslag liggen. Zij gingen er vanuit dat LCP offenders minder sterke banden met het gezin onderhielden dan AL offenders. Uitgaande van deze theorie verwachten we dat het verband tussen gezinsfactoren en delinquent gedrag bij jongvolwassenen sterker is, vergeleken met het verband met delinquent gedrag bij adolescenten. Immers,

* Het onderzoek in Pittsburg werd ondersteund door subsidie van de Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, Office of Justice Process, U.S. Department of Justice. De auteurs bedanken de redactieleden en in het bijzonder Andrea Donker voor hun nuttige commentaren op een eerdere versie van dit artikel en Paul Nieuwbeerta, Jan de Keijser, Henk Elffers en Ad Vermulst voor hun hulp bij de analyses.

zowel LCP offenders als AL offenders plegen delicten tijdens de adolescentie. Naar verwachting zullen de AL offenders na de adolescentie ophouden met het vertonen van delinquent gedragingen en daardoor zullen het met name LCP offenders zijn die tijdens de jongvolwassenheid delicten plegen. Omdat volgens Moffitt alleen de LCP offenders een inadequate opvoeding achter de rug hebben, zal het verband tussen gezinsfactoren en delinquent gedrag door jongvolwassenen sterker zijn. We nemen hierbij aan dat de delinquent jongvolwassenen voornamelijk uit de LCP offenders bestaan. Het verband tussen gezinsfactoren en delinquent gedrag tijdens de adolescentie zal minder sterk zijn, omdat tijdens deze levensfase zowel LCP offenders als AL offenders actief zijn in het plegen van delicten. De AL offenders vertroebelen als het ware het verband.

Er bestaan slechts een paar studies naar het langetermijneffect van gezinsfactoren op delinquent gedrag door jongvolwassenen. Uit deze studies bleek dat weinig toezicht door de moeder, weinig hechting tussen ouder en kind, en weinig acceptatie door de ouders delinquent gedrag bij jongvolwassenen konden verklaren (Sampson en Laub, 1993). Daarnaast bleek een geringe betrokkenheid van de ouders bij vrijetijdsbestedingen van hun zoon een risicofactor voor delinquent gedrag tijdens de leeftijdperiode van 21-32 jaar (Farrington en Hawkins, 1991). Echter, de effecten die deze studies vonden, zijn niet beduidend sterker dan die van onderzoek gericht op adolescenten.

Uit onderzoek van Stouthamer-Loeber e.a. (2002) bleek zelfs het tegenovergestelde: het verband tussen gezinsfactoren en delinquent gedrag door jongvolwassenen is *zwakker*, vergeleken met het verband tussen gezinsfactoren en delinquent gedrag door adolescenten. Zij concludeerden dat risicofactoren voor delinquent gedrag tijdens de levensloop veranderen. Met het verstrijken van de tijd worden kinderen met nieuwe risicofactoren geconfronteerd. Zo bleek dat streng straffen een ander effect op kinderen heeft naarmate zij ouder worden (Wasserman en Seracini, 2001).

Zoals blijkt uit het bovenstaande is nog onduidelijk welk effect gezinsfactoren op de lange termijn hebben. Om de ontwikkeling van de invloed van gezinsfactoren te kunnen onderzoeken, is het van belang zich te richten op delinquent gedrag in verschillende levensfasen. In deze studie onderzoeken wij het langetermijneffect van gezinsfactoren op delinquent gedrag in de jongvolwassenheid.

DE INVLOED VAN OPVOEDINGSSTIJLEN

Omdat criminologen zich voornamelijk in delinquent gedrag hebben gespecialiseerd, is het waardevol om kennis en deskundigheid op het gebied van gezin en opvoeding vanuit andere disciplines te benutten, zoals de gezinspedagogie. Deze kennis is van belang bij het operationaliseren van gezinsfactoren.

In gezinspedagogisch onderzoek worden dikwijls de concepten opvoedingsgedrag en opvoedingsstijl gebruikt om verschillen in opvoeding aan te duiden (Darling en Steinberg, 1993; Ten Haaf, 1993). *Opvoedingsgedrag* is situatiespecifiek gedrag van de ouders, gericht op hun kind. Een voorbeeld

hiervan is het geven van straf. In onze visie zijn gezinsfactoren die betrekking hebben op de opvoeding hiermee vergelijkbaar. Een *opvoedingsstijl* daarentegen is 'a constellation of attitudes toward the child that are communicated to the child and that, taken together, create an emotional climate in which the parent's behaviours are expressed' (Darling en Steinberg, 1993: 488).

Het conceptuele verschil tussen opvoedingsgedragingen en opvoedingstijlen is dat de laatste interactiepatronen beschrijven, die onafhankelijker van de situatie zijn. Daarnaast zijn opvoedingsstijlen samengesteld uit meerdere variabelen, in tegenstelling tot opvoedingsgedragingen en gezinsfactoren. Hierdoor leveren zij meestal een betere voorspelling op dan opvoedingsgedragingen (Baumrind, 1971; Darling en Steinberg, 1993; Maccoby en Martin, 1983). Wij verwachten dat opvoedingsstijlen een sterker effect op delinquent gedrag zullen hebben dan gezinsfactoren.

De begrippen opvoedingsgedrag en opvoedingsstijl zijn veelvuldig toegepast in empirisch onderzoek (bijvoorbeeld Conrade en Ho, 2001; Dekovic en Janssens, 1992; Dubas e.a., 2002; Gerris, 1998; Janssens, 1997). Maccoby en Martin (1983) definieerden opvoedingsstijlen aan de hand van een tweedimensionaal raamwerk bestaande uit *ondersteuning*, zoals warmte, acceptatie, affectie en responsiviteit van de ouders, en *controle*, zoals straffen, restrictiviteit, inductief of conformistisch opvoeden (Gerris e.a., 1993). Aan de hand van dit raamwerk kunnen volgens Maccoby en Martin (1983) vier opvoedingsstijlen worden samengesteld: *autoritair* (weinig ondersteuning en veel controle), *autoritatief* (veel ondersteuning en veel controle), *permissief* (veel ondersteuning en weinig controle) en *verwaarlozend* (weinig ondersteuning en weinig controle). Opvoedingsstijlen zijn doorgaans onderzocht in relatie tot positief geformuleerde uitkomsten bij het kind zoals schoolprestaties (Glasgow e.a., 1997; Steinberg e.a., 1992), aansluiting bij een vriendengroep (Durbin e.a., 1993) en adaptatie van adolescenten. Daarnaast hebben onderzoekers zich gericht op probleemgedragingen (bijvoorbeeld Gray en Steinberg, 1999). Slechts enkele studies richtten zich op delinquent gedrag. In een eenjarige longitudinale studie werd een lichte afname van delinquent gedrag gevonden bij adolescenten met autoritaire of autoritatieve ouders, terwijl het gedrag stabiel bleef wanneer de adolescenten uit permissieve of verwaarlozende gezinnen afkomstig waren (Steinberg e.a., 1994). Ook werd een verband gevonden tussen een verwaarlozende opvoedingsstijl en delinquent gedrag bij adolescenten (Den Exter Blokland, 2002). Het lange termijneffect van opvoedingstijlen op delinquent gedrag tijdens de jongvolwassenheid is voor zover wij weten nog helemaal niet onderzocht.

Twee onderzoeksvragen komen in dit artikel aan de orde:

- Verklaren gezinsfactoren het delinquente gedrag in de jongvolwassenheid? Het gaat hier om gezinsfactoren waarbij een verband is gevonden met delinquent gedrag tijdens de adolescentie: weinig supervisie, streng straffen, het ontbreken van warmte, inconsistentie in de opvoeding, problemen bij de ouders en delinquentie bij de ouders.
- Kunnen opvoedingsstijlen delinquent gedrag tijdens de jongvolwassenheid verklaren? De invloeden van een autoritaire en autoritatieve opvoedingsstijl zijn in deze studie onderzocht.

Voor de analyses zijn twee datasets gebruikt. De eerste is afkomstig uit de *Pittsburgh Youth Study* (Pittsburgse studie), een grote prospectieve studie naar de ontwikkeling van jongens die in 1987 van start is gegaan. De tweede is afkomstig uit het *Nijmeegs Gezinsonderzoek* (Nederlandse studie), een Nederlandse longitudinale studie die in 1990 van start is gegaan. Beide longitudinale studies bestrijken een periode van minimaal tien jaar.

De studies hebben vergelijkbare kenmerken maar zijn ook in een aantal opzichten verschillend. Zo kan de Pittsburgse studie worden beschouwd als een criminologische studie waarbij gebruik is gemaakt van een goedgedefinieerd concept voor delinquent gedrag. De Nederlandse studie is een gezinspedagogische studie waarbij gegevens zijn verzameld over delinquent gedrag en opvoedingsstijlen. Om een vergelijking te kunnen maken met eerdere criminologische bevindingen omtrent gezinsfactoren zijn de data van de Pittsburgse studie gebruikt. De data van de Nederlandse, gezinspedagogische studie zijn gebruikt omdat deze gegevens bevat over opvoedingsstijlen. Hierdoor kan het onderzoek naar *family factors* worden uitgebreid met de bestudering van het effect van opvoedingsstijlen op delinquent gedrag. Bovendien kunnen de resultaten die betrekking hebben op de overeenkomstige gezinsfactoren in beide studies met elkaar worden vergeleken.

METHODE

De steekproef uit Pittsburg bestond tijdens de eerste meting in 1987 uit 856 jongens van gemiddeld 13,2 jaar. Hieruit werd een groep van 506 jongens geselecteerd voor de vervolgmetingen, 257 jongens met een hoog risico en 249 met een laag risico, gebaseerd op gegevens tijdens de eerste meting. De steekproef bestond uit 55,8 procent zwarte en 44,2 procent blanke Amerikanen. Voor deze studie is de steekproef terug gewogen naar de verdeling van de oorspronkelijke populatie. De verschillen in kenmerken tussen de eerste twee metingen zijn echter klein (zie Loeber e.a., 1998: 33, 36). Er hebben in totaal 16 vervolgmetingen plaatsgevonden tot en met het 25ste levensjaar. Van het 20ste-25ste levensjaar vertoonde 35,4 procent van de jongens delinquent gedrag.

Tabel 1: Verdeling van het aantal jongens per geboortejaar (wave 1, 1990, Nederland)

Geboortejaar	Leeftijd	Frequentie	Percentage
1973	17	11	2,8
1974	16	45	11,4
1975	15	44	11,2
1976	14	68	17,3
1977	13	46	11,7
1978	12	60	15,2
1979	11	53	13,5
1980	10	46	11,7
1981	9	21	5,3
Totaal		394	100,0

De Nederlandse studie bestond uit drie metingen, in 1990, 1995 en 2000. De eerste is representatief voor de Nederlandse populatie met betrekking tot urbanisatiegraad, dankzij de gevolgde methode bij de steekproeftrekking. Omdat de steekproef uit Pittsburg uit jongens bestond, zijn uit de Nederlandse steekproef voor deze studie alleen gegevens van jongens gebruikt, 394 in aantal, tijdens de eerste meting 9-17 jaar oud. De steekproef was niet gelijk verdeeld over de leeftijdsjaren (zie tabel 1). Het aantal varieerde van 11 jongens van 17 tot 68 jongens van 14 jaar. Achtendertig jongens (9,6 procent) hadden minimaal één ouder die in het buitenland was geboren. In het jaar voorafgaand aan de meting in 2000 vertoonde 18,0 procent van de Nederlandse jongens delinquent gedrag.

Operationalisatie en meetinstrumenten

De *demografische variabelen* in deze studie zijn sociaal economische status (SES) van het gezin en etniciteit. Omdat de urbanisatiegraad van beide datasets verschilde, is in de analyses ook voor deze variabele gecontroleerd.

De volgende *gezinsfactoren* uit de Pittsburgse studie zijn gebruikt in de analyses (zie de appendix voor een overzicht van concepten): fysiek straffen, supervisie, de tijd die de ouder met het kind doorbrengt, nabijheid tot de ouder, consistentie in disciplineren, ouderlijke stress en antisociale attitude van de ouder. De bijbehorende meetinstrumenten zijn uitvoerig beschreven in eerdere publicaties (Loeber e.a., 1998). De gemiddelde scores over de metingen van 1988-1991 zijn gebruikt, omdat we veronderstellen dat dit een verhoging van de betrouwbaarheid met zich meebrengt. De jongens waren in die periode ongeveer 13-16 jaar oud.

De gezinsfactoren in de Nederlandse data bestonden uit: tijd die de ouder met het kind doorbrengt, straffen, hechting, orde en structuur binnen het gezin, aan de opvoeding gerelateerde ouderlijke stress en acceptatie van delinquent gedrag (voor details over de meetinstrumenten zie Gerris e.a., 1993). De ordinale schalen van alle gezinsfactoren zijn gedichotomiseerd. Voor het bepalen van de cut-off score zijn de odds ratio's van gezinsfactoren, gedichotomiseerd op basis van verschillende cut-off scores, met elkaar vergeleken (Farrington en Loeber, 2000). Gezinsfactoren uit de Pittsburgse studie met een cut-off score bij het 25ste of 75ste percentiel resulteerden in de hoogste odds ratio's, dat wil zeggen het hoogste risico voor later delinquent gedrag. Gezinsfactoren uit de Nederlandse data zijn gedichotomiseerd bij het 10^e of 90ste percentiel.

Zowel in Pittsburg als in Nederland zijn de informanten in de meeste gevallen de primaire verzorger (meestal de moeder) en de jongen zelf. De gemiddelde gerapporteerde scores van moeder en kind zijn gebruikt voor de analyses. Gezinsfactoren zijn in 1990 gemeten toen de jongens 9-17 jaar oud waren. Gegevens over de acceptatie van delinquent gedrag door de ouders zijn alleen tijdens de tweede meting verzameld. De jongens waren op dat moment 14-22 jaar.

Agressie bestond uit drie items: gemeen zijn tegen anderen, vechten en bedreigen. In de Pittsburgse studie kwamen deze items uit de CBCL (Achenbach en Edelbrock, 1987) en in de Nederlandse studie uit de Nijmeegse Ouderlijke Stress Index (De Brock e.a., 1992). Net als bij de gezinsfactoren

werd het construct over zes metingen van de Pittsburgse studie gemiddeld en gedichotomiseerd. De informant was de primaire verzorger van de jongen in Pittsburg, in Nederland was dit de moeder. Agressie is gemeten toen de jongens 13-16 jaar (in Pittsburg) en 9-17 jaar (in Nederland) oud waren.

In beide datasets is *delinquent gedrag* gedefinieerd als gemiddeld ernstig tot zeer ernstig delinquent gedrag in het afgelopen jaar volgens de General Delinquency Seriousness Classification (gebaseerd op werk van Wolfgang e.a., 1985). Omdat de ernst van delicten toeneemt naarmate jongens ouder worden (Loeber e.a., 1998: 98) hebben we ervoor gekozen om ernstig delinquent gedrag te onderzoeken. In de Pittsburgse studie werd delinquent gedrag gedefinieerd als het hoogst behaalde niveau van ernst tijdens de metingen van 1995-2000. De jongens waren in die periode 20-25 jaar. In Nederland werd delinquent gedrag gemeten in 2000, toen de jongens 19-27 jaar waren. Voor het meten van delinquent gedrag is in Pittsburg de Self-Reported Delinquency Scale (SRD) van Elliott e.a. (1985) gebruikt en in Nederland een gemodificeerde versie van de standaard ISRD questionnaire, zoals die is gebruikt voor de International Self-Report Delinquency Study (Klein, 1989). Daarnaast werden items uit beide datasets over stelen en brandstichting uit de Youth Self Report (Achenbach en Edelbrock, 1987) gebruikt. De informant voor delinquent gedrag was de jongvolwassene zelf.

Opvoedingsstijlen

Het samenstellen van opvoedingsstijlen was alleen met de Nederlandse data mogelijk. Hiervoor werd een factoranalyse gedaan (principal components analyses, PCA) op de variabelen hechting, straffen, het uiten van affectie, conformistisch opvoeden, negeren en responsiviteit (voor details over de meetinstrumenten zie Gerris e.a., 1993). De factoranalyse resulteerde in een *autoritaire opvoedingstijl* (een combinatie van straffen, negeren en een lage hechting) en een *autoritatieve opvoedingsstijl* (een combinatie van het uiten van affectie, responsiviteit en conformistisch opvoeden). De twee componenten verklaarden 58,6 procent van de variantie. De schalen met de factorscores werden gedichotomiseerd op het 10^e en 90ste percentiel.

Uitval van proefpersonen

In de Pittsburgse studie was de uitval vrij laag; tijdens de 16^e meting werkte 83 procent van de steekproef mee aan het onderzoek (Loeber e.a., 2001). We beschikten over de volledige data van 459 jongens. Deelname bij de follow-up in Nederland was veel lager; 34 procent van de jongens nam deel aan de vervolgmeting in 2000. Analyses om te onderzoeken of er sprake was van selectieve uitval zijn gedaan bij de variabelen leeftijd, urbanisatiegraad, gezinsinkomen, delinquent gedrag en agressie. Hierbij werden de verdelingen van uitvallers en deelnemers tijdens de meting in 2000 met elkaar vergeleken. Van selectieve uitval was sprake op grond van een aantal demografische variabelen: de uitvallers bestonden uit relatief meer oudere kinderen ($\chi^2 = .00$; $df = 9$; $p < .001$), woonden vaker in grote steden ($\chi^2 = 33.00$; $df = 8$; $p < .001$)

en hadden vaker een lager inkomen ($\chi^2 = .00$; $df = 7$; $p < .05$). Er was echter geen sprake van selectieve uitval wanneer het ging om delinquent gedrag of agressie. We gaan er daarom vanuit dat de selectieve uitval de resultaten niet ernstig zal beïnvloeden.

Analyses

Voor het analyseren van de data is gebruik gemaakt van logistische regressieanalyse, omdat de afhankelijke variabele delinquent gedrag dichotoom is. De onafhankelijke variabelen werden gedichotomiseerd en odds ratio's werden berekend omdat de meeste variabelen ordinale schalen hadden, reeds dichotoom waren of zeer scheve verdelingen hadden en daarom niet voldeden aan de gestelde eisen bij het gebruik van bijvoorbeeld Pearsons r . Een voordeel van het gebruik van odds ratio's is dat het de presentatie van resultaten vereenvoudigt, omdat odds ratio's van zichzelf betekenisvol zijn en gemakkelijk te begrijpen (Farrington en Loeber, 2000). Bovendien verwachtten we niet dat de gezinsfactoren lineair zouden samenhangen met delinquent gedrag, maar dat met name de jongens met extreem hoge scores een verhoogd risico op later delinquent gedrag zouden hebben.

Bij de analyses is gecontroleerd voor agressie. Onderzoek heeft uitgewezen dat antisociaal gedrag zoals agressie een sterke predictor is voor delinquent gedrag (Broidy e.a., 2003). Bovendien is het bekend dat er een bidirectionele relatie bestaat tussen agressie van het kind en de opvoeding door de ouders, ouders en kind beïnvloeden elkaars gedrag wederzijds (Janssens, 1997).

RESULTATEN

De eerste onderzoeksvraag betrof het langetermijneffect van gezinsfactoren op delinquent gedrag tijdens de jongvolwassenheid. Allereerst werden bivariate analyses gedaan. Uit de analyses met data van de Pittsburgse studie bleek dat agressie een significante voorspeller was van delinquent gedrag (tabel 2). De enige demografische variabele met een significant effect op delinquent gedrag was etniciteit. Dit betekent dat het risico dat een jongen loopt om tijdens de jongvolwassenheid delinquent gedrag te gaan vertonen anderhalf keer zo groot is wanneer hij een zwarte Amerikaan is. Drie gezinsfactoren bleken delinquent gedrag te verklaren. Een lage supervisie door de primaire opvoeder, een geringe kennis over de activiteiten van het kind, verhoogde de kans met een factor. Weinig tijd doorbrengen met het kind was ook significant gerelateerd aan delinquent gedrag. Wanneer een jongen tot de 25 procent behoort die het laagst scoort op nabijheid tot de primaire verzorger is de kans eveneens significant verhoogd.

In tegenstelling tot de resultaten van de Pittsburgse studie was bij Nederlandse jongens agressie geen significante voorspeller voor delinquent gedrag (zie tabel 3). Geen van de demografische variabelen waren significant. Van de gezinsfactoren bleek alleen orde en structuur binnen het gezin significant te zijn. De odds ratio van 3.74 betekent dat de 10 procent jongens die het laagste scoren op orde en structuur een bijna vier keer zo hoge kans hebben op later delinquent gedrag, vergeleken met jongens met meer orde en structuur binnen

Tabel 2: Bivariate en multivariate relaties tussen antisociaal gedrag, demografische variabelen, gezinsfactoren en delinquent gedrag in de Pittsburgh Youth Study

	Bivariate analyses		Multivariate analyses		
	Odds ratio	<i>n</i>	Model I df = 1	Model II df = 3	Model III df = 10
Variabelen			Exp (B)	Exp (B)	Exp (B)
Constante			.94***	.37***	.27***
<i>Antisociaal gedrag</i>					
Agressie	1.56*	474	1.56*	1.60*	1.39
<i>Demografische variabelen</i>					
Lage gezins-SES	1.18	474		1.13	1.11
Etniciteit (zwarte Amerikanen)	1.49*	474		1.51*	1.58*
<i>Gezinsfactoren</i>					
Lage ouderlijke supervisie	2.10***	474			1.56+
Weinig tijd met het kind doorbrengen	1.67*	473			1.34
Fysiek straffen	.93	474			.74
Lage betrokkenheid ouder-kind	1.66*	473			1.29
Lage consistentie in de disciplineren	1.20	474			1.12
Hoge ouderlijke stress	1.47	473			1.13
Antisociale attitude bij de ouder	1.35	472			1.41
χ^2 (<i>N</i> = 430)			3.96*	8.76*	23.89**

Exp(B) is de odds ratio.
 + $p < .10$; * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

het gezin. Uit de resultaten bleek weliswaar een verhoogd risico bij een autoritaire opvoedingsstijl (odds ratio = 2.00) maar deze was niet significant (tabel 3).

Vervolgens werden multivariate analyses gedaan om de unieke bijdrage van de gezinsfactoren bij het verklaren van delinquent gedrag te onderzoeken. Voor beide datasets werd als eerste stap alleen agressie in het model opgenomen (model I), vervolgens werden de demografische variabelen toegevoegd (model II) en tot slot de gezinsfactoren (model III).

Uit de Pittsburghse studie bleek dat agressie een significante voorspeller was van delinquent gedrag in het eerste logistische regressiemodel (zie tabel 2). In het tweede model bleek agressie nog steeds een significante voorspeller. Daarnaast was etniciteit een significante voorspeller van delinquent gedrag. De fit van het tweede model was significant ($\chi^2 = 8.76$). Dit betekent dat het model met de variabelen agressie, gezins-SES and etniciteit delinquent gedrag beter voorspelde dan het model met alleen een constante. Echter, de fit van dit model was niet significant beter dan het eerste model ($\Delta\chi^2 = 4.79$, $\Delta df = 2$, $p < .10$). In het derde model was etniciteit de enige significante variabele die delinquent gedrag voorspelde. De fit van het derde model, waarin alle variabelen waren opgenomen, was significant. Ook bleek de fit van dit model significant beter dan het tweede model zonder de gezinsfactoren ($\Delta\chi^2 = 15.14$, $\Delta df = 7$, $p < .05$).

Tabel 3: Bivariate en multivariate relaties tussen antisociaal gedrag, demografische variabelen, gezinsfactoren en delinquent gedrag in het Nijmeegs Gezinsonderzoek

	Bivariate analyses		Multivariate analyses		
	Odds ratio	<i>n</i>	Model I df = 1	Model II df = 3	Model III df = 10
Variabelen			Exp (B)*	Exp (B)	Exp (B)
Constante			.17***	.17***	.13***
<i>Antisociaal gedrag</i>					
Agressie	2.22+	128	2.22+	2.19	1.82
<i>Demografische variabelen</i>					
Lage gezins-SES	1.16	128		.1.09	1.02
Etniciteit (één of beide ouders zijn geboren in het buitenland)	1.55	128		.1.26	.71
Hoge urbanisatiegraad	.79	128		.81	.77
<i>Gezinsfactoren</i>					
Hoge mate van straffen	2.10	128			2.20
Lage mate van hechting	1.63	128			1.98
Weinig orde en structuur	3.74*	128			4.04*
Hoge opvoedingsstress	.55	128			.29
Weinig tijd met het kind doorbrengen	.00	113			
Acceptatie van delinquent gedrag	.85	100			
<i>Opvoedingsstijlen</i>					
Hoge autoritaire stijl	2.00	128			
Lage autoritatieve stijl	.43	128			
χ^2 (N = 128)			2.73+	2.92	9.93

* Exp(B) is de odds ratio, + $p < .10$; * $p < .05$; *** $p < .001$.

Uit de multivariate analyses met de Nederlandse data bleek in de eerste twee modellen geen van de variabelen significant (tabel 3). In het derde model bleek orde en structuur de enige significante variabele die delinquent gedrag voorspelde. De fit van het model met agressie, demografische variabelen en gezinsfactoren bleek niet significant. In deze analyses is een aantal variabelen niet opgenomen. Opvoedingsstijlen zijn niet aan het derde model toegevoegd omdat de autoritaire opvoedingsstijl is samengesteld uit twee variabelen uit het model (hechting en straffen). Weinig tijd doorbrengen met het kind en een hoge mate van acceptatie van delinquent gedrag zijn niet toegevoegd, wegens het aantal ontbrekende waarden bij deze variabelen.

DISCUSSIE

De eerste onderzoeksvraag betrof de langetermijneffecten van gezinsfactoren op delinquent gedrag bij jongvolwassenen. In de Pittsburgse studie kwamen de resultaten redelijk overeen met eerdere bevindingen, maar dit gold niet voor alle gezinsfactoren. We vonden dat een lage betrokkenheid tussen kind en ouder, weinig ouderlijke supervisie en weinig tijd doorbrengen met het kind de kans op delinquent gedrag in de jongvolwassenheid verhoogden. Tegen

onze verwachting in bleek dat de gezinsfactoren later delinquent gedrag niet verklaarden, wanneer de gezamenlijke invloed van agressie van het kind, demografische factoren en gezinsfactoren werd onderzocht. Etniciteit was de enige voorspeller van delinquent gedrag. Uit eerder onderzoek met dezelfde data bleek dat het hoge risico van zwarte Amerikaanse jongens op delinquent gedrag wordt verklaard door andere domeinen van risicofactoren zoals buurten waarin zich veel problemen en armoede voordoen, die voor een relatief groot percentage uit zwarte Amerikanen bestaan (Peeples en Loeber, 1994). Met de Nederlandse gegevens werd geen effect van etniciteit gevonden, waarschijnlijk vanwege het geringe aantal deelnemende allochtone gezinnen.

De resultaten van de Nederlandse data lieten zien dat later delinquent gedrag voorspeld werd door een gezinsklimaat met weinig orde en structuur, de mate waarin activiteiten en relaties binnen het gezin verlopen volgens vaste regels en gewoonten. Adolescenten uit deze gezinnen hebben een vier keer zo hoge kans om in de jongvolwassenheid delinquent gedrag te gaan vertonen. Agressie van het kind en demografische factoren konden dit verband tussen orde en structuur en delinquent gedrag niet verklaren. Hoewel orde en structuur binnen het gezin niet direct een opvoedingsstijl is, bestaat er wel een relatie tussen een autoritatieve opvoedingsstijl en orde en structuur ($\rho = .41, p < .01$). We denken dat de mate van orde en structuur in het gezin constanter in de tijd is en dat dit het effect op later delinquent gedrag verklaart. Orde en structuur zegt iets over het gezinsklimaat en is net als een opvoedingsstijl onafhankelijker van de situatie dan bijvoorbeeld het straffen van het kind.

Uit vergelijking van de resultaten van de Pittsburghse en de Nederlandse studie blijkt een aantal verschillen. Omdat we te maken hadden met verschillende datasets zijn er verschillen in de operationalisatie van gezinsfactoren. Een voorbeeld is *consistentie in de opvoeding*: dit werd geoperationaliseerd door orde en structuur binnen het gezin (Nederland) en consistentie in disciplineren (Pittsburg). Ook is een verschil in resultaat gevonden in het geval van agressie. Agressie bleek in Pittsburg wel samen te hangen met delinquent gedrag maar niet in Nederland. Voor het verzamelen van gegevens over agressie zijn weliswaar dezelfde vragen gesteld, in Pittsburg zijn de gegevens echter over meerdere jaren gemiddeld, terwijl in Nederland de gegevens van één meting zijn gebruikt.

Afgezien van het grote effect van orde en structuur op delinquent gedrag door jongvolwassenen, kunnen we niet concluderen dat er een direct verband bestaat tussen gezinsfactoren en delinquent gedrag tijdens de jongvolwassenheid, wanneer wordt gecontroleerd op agressie. Ondanks verschillen in concepten en kenmerken van de steekproef wordt dit bevestigd door zowel de Pittsburghse studie als de Nederlandse studie. We sluiten echter niet uit dat er een indirect verband bestaat tussen gezinsfactoren en delinquent gedrag door jongvolwassenen, waarbij bijvoorbeeld agressie een mediërende rol speelt. Ook zouden gezinsfactoren op de lange termijn alleen bij bepaalde vormen van delinquent gedrag een rol kunnen spelen, zoals geweldsdelicten.

We kunnen een aantal verschillen constateren tussen onze resultaten en die van eerder onderzoek met de *Pittsburgh Youth Study*. De Nederlandse data bevatten geen geschikte data over delinquent gedrag en er kon geen vergelijking mee worden gemaakt tussen jongvolwassenen en adolescenten.

In dit kader is de gezinsfactor *straffen* interessant. Uit eerder onderzoek met de Pittsburgse data bleek dat streng straffen wel is gerelateerd aan delinquent gedrag tijdens de vroege adolescentie (Loeber e.a., 1998) maar niet tijdens de middenadolescentie (Stouthamer-Loeber e.a., 2002). Deze bevindingen komen overeen met het idee van Moffitt (1993) dat delinquent gedrag in de vroege adolescentie afkomstig is van LCP offenders en tijdens de middenadolescentie van zowel LCP als AL offenders. Wij vonden geen effect van streng straffen op delinquent gedrag tijdens de jongvolwassenheid. Dit is in strijd met de hypothese dat delinquent gedrag tijdens de jongvolwassenheid vooral wordt vertoond door LCP offenders en dat daarom verwacht kan worden dat er een sterk verband zal bestaan tussen gezinsfactoren en delinquent gedrag in deze periode. Onze bevinding kan wel worden verklaard vanuit het idee dat de groep jongvolwassenen bestaat uit life-course-persistent (LCP) offenders én adolescence-limited (AL) offenders. Het is nog onduidelijk op welke leeftijd adolescence-limited offenders stoppen met het plegen van delicten (Donker e.a., 2003). Moffitt e.a. (2002) vonden dat zowel LCP als AL offenders op 26-jarige leeftijd meer delicten pleegden dan andere jongvolwassenen. LCP offenders pleegden echter wel vaker en ernstiger delicten dan AL offenders. Mogelijk stoppen AL offenders pas tijdens of na de jongvolwassenheid met criminele activiteiten.

In tegenstelling tot de gezinsfactor straffen werd bij *ouderlijke supervisie* wel een effect gevonden op de jongvolwassenen (zonder controle voor agressie en demografische variabelen). Dit effect werd ook gevonden tijdens de vroege adolescentie (Loeber e.a., 1998) en middenadolescentie (Stouthamer-Loeber e.a., 2002). Blijkbaar gaat Moffitts veronderstelling, dat met name LCP offenders een problematische opvoeding achter de rug hebben, niet volledig op en speelt bijvoorbeeld ouderlijke supervisie en wellicht ook orde en structuur een rol bij alle delictplegers. Het is wenselijk dat toekomstig onderzoek zich richt op het nader onderzoeken van de twee categorieën delinquenten, ook in relatie tot vroegere gezinsfactoren.

Leeftijd is een andere mogelijke verklarende factor voor de verschillen tussen onze bevindingen en eerder onderzoek bij adolescenten. Er zijn aanwijzingen dat kinderen aan nieuwe risicofactoren worden blootgesteld naarmate zij ouder worden (Stouthamer-Loeber e.a., 2002). Relaties met belangrijke personen zoals een partner of het hebben van een vaste baan worden mogelijk belangrijker dan ouders (Meeus e.a., 2004; Sampson en Laub, 1993; Warr, 1993). Daarnaast weten we uit eerder onderzoek dat andere domeinen van risicofactoren, zoals de buurt waarin de jongere opgroeit en individuele factoren, een rol kunnen spelen in de ontwikkeling van delinquent gedrag (Loeber e.a., 2003).

Onze *tweede onderzoeksvraag* exploreerde het effect van autoritaire en autoritatieve opvoedingstijlen. Omdat stijlen zijn samengesteld uit combinaties van opvoedingsgedragingen verwachtten we een sterker langetermijneffect van deze stijlen op delinquent gedrag. Dit was niet het geval. In tegenstelling tot wat hier is gepresenteerd, zijn in eerste instantie analyses gedaan op de gehele Nederlandse steekproef met jongens en meisjes. Daaruit bleek dat de kans op later delinquent gedrag in deze groep veel hoger was bij gezinnen met een autoritaire stijl (odds ratio = 4.83, $N = 298$, $p = .002$). Omdat er bij de totale groep met zowel jongens als meisjes wel een significant effect werd

gevonden en bij de groep met alleen jongens niet, kunnen we aannemen dat het significante effect in de totale groep wordt veroorzaakt door de meisjes. Op basis hiervan kan worden verwacht dat opvoedingsstijlen meer invloed hebben op het gedrag van meisjes dan van jongens. Toekomstig onderzoek is nodig om de stabiliteit van opvoedingsstijlen door de tijd te onderzoeken (Darling en Steinberg, 1993) en de invloed hiervan op delinquent gedrag tijdens verschillende levensfasen bij zowel jongens als meisjes.

LITERATUUR

- Achenbach, T.M. & Edelbrock, C.S. (1987) *Manual for the Youth Self-Report and profile*, Burlington, VT: University of Vermont, Department of Psychiatry.
- Aseltine, R.H. (1995) 'A reconsideration of parental and peer influences on adolescent deviance', *Journal of Health and Social Behavior*, 36 (2): 103-121.
- Baumrind, D. (1971) 'Current patterns of parental authority', *Developmental Psychology*, 4 (1): 1-103.
- Bol, M.W., Terlouw, G.J., Blees, L.W. & Verwers, C. (1998) *Jong en gewelddadig: Ontwikkeling en achtergronden van de geweldscriminaliteit onder jeugdigen* (Vol. 174) Den Haag: WODC.
- Broidy, L.M., Nagin, D.S., Tremblay, R.E., Bates, J.E., Brame, B., Dodge, K.A., Fergusson, D., Horwood, J.L., Loeber, R., Laird, R., Lynam, D.R., Moffitt, T.E., Pettit, G.S. & Vitaro, F. (2003) 'Developmental trajectories of childhood disruptive behaviors and adolescent delinquency: A six-site, cross-national study', *Developmental Psychology*, 39 (2): 222-245.
- Conrade, G. & Ho, R. (2001) 'Differential parenting styles for fathers and mothers: Differential treatment for sons and daughters', *Australian Journal of Psychology*, 53 (1): 29-35.
- Cuyvers, P. & Van Praag, C.S. (1997) 'Gezinsopvoeding', in: C.S. Van Praag & M. Niphuis-Nell (red.) *Het gezinsrapport : een verkennende studie naar het gezin in een veranderende samenleving*, Rijswijk: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Darling, N. & Steinberg, L. (1993) 'Parenting style as context: An integrative model', *Psychological Bulletin*, 113 (3): 487-496.
- De Brock, A.J.L.L., Vermulst, A.A., Gerris, J.R.M. & Abidin, R.R. (1992) *Nijmeegse Ouderlijke Stress Index NOSI*, Amsterdam/Lisse: Swets and Zeitlinger.
- Dekovic, M. & Janssens, J.M. (1992) 'Parents' child-rearing style and child's sociometric status', *Developmental Psychology*, 28 (5): 925-932.
- Den Exter Blokland, A.W. (2002) 'Opvoedingsdimensies, zelfcontrole en jeugdgedelinqentie: De mediërende rol van zelfcontrole', *De Psycholoog*, 37 (2): 62-67.
- Donker, A.G., Smeenk, W.H., Van der Laan, P.H. & Verhulst, F.C. (2003) 'Individual stability of antisocial behavior from childhood to adulthood: Testing the stability postulate of Moffitt's developmental theory', *Criminology*, 41 (3): 593-610.
- Dubas, J.S., Gerris, J.R.M., Janssens, J.M.A.M. & Vermulst, A.A. (2002) 'Personality types of adolescents: Concurrent correlates, antecedents, and type S parenting interactions', *Journal of Adolescence*, 25: 79-92.
- Durbin, D.L., Darling, N., Steinberg, L. & Brown, B.B. (1993) 'Parenting style and peer group membership among European-American adolescents', *Journal of Research on Adolescence*, 3 (1): 87-100.
- Elliott, D.S., Huizinga, D. & Ageton, S.S. (1985) *Explaining delinquency and drug use*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Farrington, D.P. & Hawkins, J.D. (1991) 'Predicting participation, early onset and later persistence in officially recorded offending', *Criminal Behaviour and Mental Health*, 1 (1): 1-33.
- Farrington, D.P. & Loeber, R. (1999) 'Transatlantic replicability of risk factors in the development of delinquency', in: P. Cohen, C. Slomkowski & L.N. Robins (eds.) *Historical and geographical influences on psychopathology*, Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum: 299-329.
- Farrington, D.P. & Loeber, R. (2000) 'Some benefits of dichotomization in psychiatric and criminological research', *Criminal Behaviour and Mental Health*, 10 (2): 100-122.

- Fergusson, D.M. & Horwood, L.J. (2002) 'Male and female offending trajectories', *Development and Psychopathology*, 14 (1): 159-177.
- Gerris, J.R.M. (1998) 'Gezinsopvoeding en gezinsrelaties: Functionele wederkerigheid als antecedent voor positieve uitkomsten', in: P. Tongeren (red.) *Omdat wij van onszelf geen huis zijn: Over gezin en wederkerigheid*, Nijmegen: Valkhof Pers: 102-126.
- Gerris, J.R.M., Vermulst, A.A., Van Boxtel, D.A.A.M., Janssens, J.M.A.M., Van Zutphen, R.A.H. & Felling, A.J.A. (1993) *Parenting in Dutch families. A representative description of Dutch family life in terms of validated concepts representing characteristics of parents, children, the family as a system and parental socio-cultural value orientations*, Nijmegen: Institute of Family Studies, University of Nijmegen.
- Glasgow, K.L., Dornbusch, S.M., Troyer, L., Steinberg, L. e.a. (1997) 'Parenting styles, adolescents' attributions, and educational outcomes in nine heterogeneous high schools', *Child Development*, 68 (3): 507-529.
- Gray, M.R. & Steinberg, L. (1999) 'Unpacking authoritative parenting: Reassessing a multidimensional construct', *Journal of Marriage and the Family*, 61 (3): 574-587.
- Janssens, J.M.A.M. (1997) 'Bidirectionele invloeden tussen opvoedingsgedrag van ouders en problematisch gedrag van kinderen', in: J.R.M. Gerris (red.) *Jongeren problematiek: Hulpverlening en gezinsonderzoek*, Assen: Van Gorcum.
- Junger-Tas, J. (1996) *Jeugd en gezin: Preventie vanuit een justitieel perspectief*, Leiden: Rijksuniversiteit Leiden.
- Klein, M.W. (Red.) (1989) *Cross-national research in self-reported crime and delinquency*, Dordrecht: Kluwer.
- Loeber, R. & Dishion, T.J. (1983) 'Early predictors of male delinquency: A review', *Psychological Bulletin*, 94 (1): 68-99.
- Loeber, R., Farrington, D.P., Stouthamer-Loeber, M., Moffitt, T.E., Caspi, A., Raskin White, H., Wei, E.H. & Beyers, J.M. (2003) 'The development of male offending: Key findings from fourteen years of the Pittsburgh Youth Study', in: T. Thornberry & M. Krohn (eds.) *Taking stock of delinquency: An overview of findings from contemporary longitudinal studies*, New York: Kuwer/Plenum.
- Loeber, R., Farrington, D.P., Stouthamer-Loeber, M. & Van Kammen, W.B. (1998) *Antisocial behavior and mental health problems*, Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Loeber, R. & Stouthamer-Loeber, M. (1986) 'Family factors as correlates and predictors of juvenile conduct problems and delinquency', in: M. Tonry & N. Morris (eds.) *Crime and justice: An annual review of research* (Vol. 7) Chicago: University of Chicago Press: 29-149.
- Maccoby, E.E. & Martin, J.A. (1983) 'Socialization in the context of the family: Parent-child interaction', in: P. Mussen (red.) *Handbook of child psychology: Socialization, personality and social development* (Vol. IV) New York: Wiley: 1-101.
- Meeus, W., Branje, S. & Overbeek, G. (2004) 'Ouders, partner en criminaliteit: Longitudinale studie naar veranderingen in relationele steun en criminaliteit in adolescentie en jonge volwassenheid', *Tijdschrift voor Criminologie*, 46 (1): 37-55.
- Moffitt, T.E. (1993) 'Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy', *Psychological Review*, 100 (4): 674-701.
- Moffitt, T.E. & Caspi, A. (2001) 'Childhood predictors differentiate life-course-persistent and adolescence-limited antisocial pathways among males and females', *Development and Psychopathology*, 13 (2): 355-375.
- Moffitt, T.E., Caspi, A., Harrington, H. & Milne, B.J. (2002) 'Males on the life-course-persistent and adolescence-limited antisocial pathways: Follow-up at age 26 years', *Development and Psychopathology*, 14: 197-207.
- Peeples, F. & Loeber, R. (1994) 'Do individual factors and neighborhood context explain ethnic differences in juvenile delinquency?', *Journal of Quantitative Criminology*, 10 (2): 141-157.
- Sampson, R.J. & Laub, J.H. (1993) 'The family context of juvenile delinquency', in: R.J. Sampson & J.H. Laub (eds.) *Crime in the making: Pathways and turning points through life*, Cambridge, MA, US: Harvard University Press.
- Steinberg, L., Lamborn, S.D., Darling, N., Mounts, N.S. & Dornbusch, S.M. (1994) 'Over-time changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families', *Child Development*, 65 (3): 754-770.

- Steinberg, L., Lamborn, S.D., Dornbusch, S.M. & Darling, N. (1992) 'Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement, and encouragement to succeed', *Child Development*, 63 (5): 1266-1281.
- Stouthamer-Loeber, M., Loeber, R., Wei, E., Farrington, D.P. & Wikström, P.H. (2002) 'Risk and promotive effects in the explanation of persistent serious delinquency in boys', *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 70 (1): 111-123.
- Ten Haaf, P.G.J. (1993) *Opvoedingsdimensies: Convergente en discriminante validiteit*, Katholieke Universiteit Nijmegen, Nijmegen.
- Wasserman, G.A. & Seracini, A.M. (2001) 'Family risk factors and interventions', in: R. Loeber & D.P. Farrington (eds.) *Child delinquents: Development, intervention and service needs*, Thousand Oaks: Sage Publications: 165-189.
- Wolfgang, M.E., Figlio, R.M., Tracy, P.E. & Singer, S.I. (1985) *The national survey of crime severity*, Washington DC: U.S. Government Printing Office.

APPENDIX

Concepten van gezinsfactoren uit eerder onderzoek, uit de Pittsburgh Youth Study en het Nijmeegs Gezinsonderzoek.

Concepten eerder onderzoek	Gezinsfactoren Pittsburgh Youth Study	Gezinsfactoren Nijmeegs Gezinsonderzoek
<i>Demografische variabelen</i>	<i>Demografische variabelen</i>	<i>Demografische variabelen</i>
Gezins-SES	Gezins-SES Etniciteit	Gezins-SES Etniciteit Urbanisatiegraad
<i>Gezinsfactoren</i>	<i>Gezinsfactoren</i>	<i>Gezinsfactoren</i>
Lage ouderlijke supervisie	Lage ouderlijke supervisie Weinig tijd met het kind doorbrennen	Weinig tijd met het kind doorbrennen
Streng straffen	Fysiek straffen	Hoge mate van straffen
Het ontbreken van warmte	Lage betrokkenheid tussen ouder en kind	Lage mate van hechting
Consistentie in de opvoeding	Lage consistentie in de disciplineren	Weinig orde en structuur
Problemen van ouders	Hoge ouderlijke stress	Hoge opvoedingsstress
Delinquent gedrag binnen het gezin	Antisociale attitude bij de ouder	Hoge mate van acceptatie van delinquent gedrag